

کتاب‌های کودکان در تایلند

Ampha Qtrakul

O شهلا انتظاریان

تلاش‌هایی صورت گرفت و تمامی این مسائل موجب بروز انگیزه‌هایی شد که در تولید کتاب‌های کودکان مؤثر بوده است. از نتایج حاصل از این جریان در سال‌های اخیر، می‌توان به افزایش تعداد مترجمان، نویسندگان، داستان‌های کودکان و تصویرگران کتاب‌های کودک اشاره کرد.

در حال حاضر، سالانه حدود ۵۰ ناشر کودکان، در حدود ۲۰۰ عنوان کتاب چاپ می‌کنند. البته تنها چهار ناشر، فقط به کار کودکان در این کشور می‌پردازند. بیست و پنج درصد این کتاب‌ها از انواع مستند و با هدف مستقیم آموزش مخاطبان جوان است.

تحقیق صورت گرفته اخیر در مورد کتاب‌های کودکان، بیانگر آن است که مخاطبان اکثریت کتاب‌ها را کودکان تشکیل می‌دهند و کم‌تر کتابی می‌توان دید که ارضاکنده نیازها و ذائقه نوجوانان باشد. نیمی از این کتاب‌ها یا ترجمه و یا الهام گرفته از داستان‌هایی هستند که قبلاً به زبان‌های غربی نوشته شده‌اند.

غالب کتاب‌های کودکان را قصه‌های عامیانه، افسانه‌ها، داستان‌های اسطوره‌ای و قصه‌های پریان تشکیل می‌دهند که از این میان، بیست و پنج درصد به قصه‌های عامیانه تایلندی‌ها اختصاص دارد و بقیه شامل داستان‌های جدید می‌شود.

از محتوا، طرح و سبک ارائه کتاب‌های کودکان تایلندی، می‌توان به این نتیجه کلی رسید که تأکید بر هدف آموزشی است. بنابراین، هدف اصلی نه تنها سرگرمی، بلکه تربیت و آموزش اخلاقیات از طریق کتاب است.

این اهداف در معیارهایی که کمیته‌های انتخاب جوایز مختلف برای کتاب‌های کودکان در نظر می‌گیرند و همچنین در نظریات آموزگاران و منتقدان کتاب، مشهود است. اصل اساسی برای انتخاب کتاب خوب کودک، آموزش دروس اخلاقی و یا ترغیب مخاطب به «خوب بودن» است. به عنوان مثال، می‌توان از مسابقه‌ای نام برد که هر سال برای کتاب‌های

می‌گذرد؛ یعنی از هنگامی که صنعت چاپ از اروپا به تایلند منتقل شد و برای اولین بار، مدارسی با آموزش رسمی دایر گردید.

به طور عمده، نخستین کتاب‌های کودکان، برای یاری رساندن به دانش‌آموزان در امر خواندن نوشته می‌شد و برای این هدف، از اشعاری برپایه ضرب‌المثل‌ها و یا قصه‌های منظوم و بخش‌هایی از ادبیات کلاسیک بهره می‌گرفت. از دیگر اهداف عمده این ادبیات، می‌توان به علاقه‌مند کردن کودکان به سفالگری و یا آموزش اصول اخلاقی و پرهیزگاری اشاره کرد. بعدها داستان‌های منثور، با هدف سرگرمی باب شد. این داستان‌ها معمولاً مجموعه‌های فولکلور، داستان‌های حیوانات، قصه‌هایی از متون بودایی و داستان‌های ترجمه شده از سایر زبان‌ها را دربرمی‌گرفت. علاوه بر این‌ها، داستان‌هایی هم درباره خانواده‌های سلطنتی و اشراف وجود داشت که در حقیقت، روایت‌هایی خلاصه و ساده شده از ادبیات کلاسیک بود. تصاویر به این دسته از کتاب‌های کودکان جذابیت می‌بخشیدند و داستان‌های واقع‌گرا کم‌تر وجود داشت.

با این حال و همان طور که پیشتر اشاره شد، در دهه ۱۹۷۰ و از سال ۱۹۷۲ که یونسکو آن را سال بین‌المللی کتاب اعلام کرد، تولید کتاب‌های کودکان کم‌کم رو به افزایش رفت. این فعالیت بین‌المللی، به گرمی مورد استقبال تایلند قرار گرفت و اولین هفته ملی کتاب (National Book Week) در همان سال برگزار شد. از آن زمان به بعد هفته ملی کتاب در تایلند واقعه‌ای مهم به شمار می‌رود. تمامی آژانس‌های خصوصی و سازمان‌ها، مانند انجمن کتابخانه ملی (National Library Association)، ناشران، انجمن توزیع کنندگان کتاب (Book Distributors Association) و همچنین سفارت‌خانه‌ها و سازمان‌های دولتی، به رونق کتاب و کتابخوانی علاقه نشان می‌دهند. برای اعطای جایزه به بهترین کتاب سال و همچنین به بهترین کتاب‌های کودکان،

توجه به ادبیات کودک در کشور تایلند، از سال ۱۹۷۲ که یونسکو آن را «سال بین‌المللی کتاب» (The International Book Year) اعلام کرد، افزایش یافته است. نتیجه این امر، گسترش تولید کتاب و از جمله کتاب‌های کودک است. در حال حاضر ۵۰ مرکز نشر در تایلند، حدود ۲۰۰ عنوان کتاب در سال چاپ می‌کنند. اکثر این کتاب‌ها برای کودکان خردسال است و تقریباً نیمی از این تعداد، به آثار ترجمه شده اختصاص دارد.

هدف بیشتر کتاب‌های کودکان در کشور تایلند، آموزش کودکان است. اخیراً بر مضامینی تأکید می‌شود که در بردارنده جنبه‌های فولکلوریک روستایی است. اکثر تحقیقات صورت گرفته در زمینه کتاب کودک، توسط افراد شاغل در حوزه‌های کتابداری انجام شده است و عمدتاً به جنبه‌های توصیفی صرف، از جمله فیزیکی و شکل کتاب‌ها، محتویات و رابطه میان مخاطبان و ادبیات مورد علاقه ایشان مربوط می‌گردد.

علاوه بر دانشگاه‌ها، وزارت آموزش و پرورش و چند سازمان خصوصی، از جمله نهادهایی هستند که در این زمینه فعالیت می‌کنند. برای رشد هر چه بیشتر ادبیات کودک در تایلند، ضروری به نظر می‌رسد که از نویسندگان و تصویرگران واجد شرایط حمایت و پشتیبانی شود، کتاب‌خانه‌هایی با بخش‌های مربوط به کودکان در سراسر کشور تأسیس گردد و پژوهش‌های مربوط به این حوزه، به طور جدی دنبال شود.

پیشینه کلی

کتاب‌های کودکان تایلندی، هنوز مراحل اولیه رشد خود را طی می‌کنند. تولید ادبیات کودک در قالب کتاب، تازه همین اواخر آغاز شده است. در سال‌های گذشته سرودها، لالایی‌ها و قصه‌های سینه به سینه منتقل شده، داستان‌های کودکان را تشکیل می‌دادند و از عمر چاپ اولین کتاب قصه کودکان، تنها ۷۰ سال

قصه‌های بودایی برگزار می‌شود. این قصه‌ها به آموزش و یا توضیح درس‌های اخلاقی بودا می‌پردازند؛ از جمله درس مهربانی، پرهیز از تباہ کردن زندگی، قدردانی از والدین و غیره. بنابراین، آموزش و سرگرمی جزء ضروریات کتاب‌های کودکانند و در ضمن، منعکس‌کننده دیدگاه ملی و سنتی جامعه تایلند نسبت به کودکان معمولاً کودکان را به دلیل سن کم و فقدان تجربه و دانش، با نگاهی متفاوت از بزرگسالان می‌نگرند؛ به عنوان افرادی که هنوز به کمال نرسیده‌اند و باید از طریق آموزش «کامل» گردند. مثال بارز این امر را می‌توان در ضرب‌المثلی دید که می‌گوید: «پشت سر بزرگ‌ترها راه برو تا هیچ سگی گازت نگیرد.» همه در پذیرش این سنت متفق‌القولند که بزرگسالان باید به کودکان بیاموزند، آن‌ها را هدایت و راهنمایی کنند و کودکان باید رفتاری مطیعانه و محترمانه داشته باشند.

ذکر این نکته جالب است که حتی تمبری که در سال ۱۹۸۸، به مناسبت جشن روز ملی کودک (National children Day) چاپ شد و طراح آن نیز کودک است و موفق به دریافت جایزه هم شد، کودکانی را تصویر می‌کند که به ردیف به زانو درآمده‌اند تا به آموزگاران‌شان گل پیشکش کنند و آموزگاران، از آن جا که مورد تقدیر دانش‌آموزان هستند، برصندلی‌های بلند قرار دارند. در حقیقت، این تصویر صحنه‌ای آشنا از سنت -

«Wai khru ceremony» است؛ آیینی برای ادای احترام و اظهار قدردانی از معلم خود. یک انتشاراتی بزرگ در شهر بانکوک، برای تبلیغ مجموعه کتاب جدیدی به نام «دوره ترویج اخلاقی» (Ethic Promotion Series)، تصویر دیگری از این اصل سنتی را در اولین صفحه کاتالوگ تبلیغاتی خود آورده است:

«شرکت تای واتانا

پانیچ (The Thai Panich Co.) و هیأت تحریریه آن اطمینان دارند که مخاطبان ما از طریق خویشتن‌داری و پرهیزکاری، نه تنها خواهند آموخت چه چیز درست یا غلط است، بلکه احساس مسئولیت، انواع فضایل، خصیصه‌های متعالی و توانایی سازگاری خود با جامعه امروزه را نیز یاد خواهند گرفت.»

مسلماً این پیام تبلیغاتی، در خدمت ویژگی‌های اصلی آن دسته از کتاب‌های کودکان است که در بازار تایلند عرضه می‌گردد.

گفتنی است که کتاب‌های گروه سنی پیش از نوجوانی که در ده سال اخیر برای جوایز مختلف انتخاب گردیده‌اند، زندگی در نواحی روستایی همچون زندگی کشتکاران درخت کائوچو در جنوب کشور و ورزش‌های سنتی را به تصویر می‌کشند که برای آن دسته از کودکان شهری که در بانکوک زندگی می‌کنند، معمولاً ناآشناست.

پژوهش و بررسی‌ها

پژوهش و بررسی در مورد کتاب کودکان در کشور تایلند، معمولاً در کالج‌های تربیت معلم و دانشگاه‌ها که امکان دسترسی به کتابخانه وجود دارد، صورت می‌گیرد. از این رو، اکثر پژوهش‌ها و کارهای تحقیقاتی توسط مربیان کتابخانه و بیشتر در چارچوب رساله‌های کارشناسی ارشد صورت می‌گیرد و هیچ یک از سایر گروه‌های دانشگاهی، علاقه‌ای به کتاب‌های کودکان نشان نمی‌دهد. حتی از میان ده نهاد تحصیلات عالی که به کتابخانه‌ها پیشنهاد برنامه می‌کنند، تنها دو نهاد به نام‌های دانشگاه چولانگکورن (Chulalongkorn University) و سری ناخرنیترا ویروت (Srinakharintra Wirote University) به طور پیوسته به کار روی کتاب‌های کودکان می‌پردازند. ۲۲ تحقیق گرفته از سال ۱۹۷۲ تاکنون، به طور عمده با موضوعات زیر مرتبط بوده‌اند.

۱- شکل، اندازه، نوع متن، تصاویر و رنگ‌های به کار گرفته شده در کتاب‌ها

۲- مضمون کتاب‌ها که در سه گروه طبقه‌بندی شده است: ۱- قصه‌ها، قصه‌های پریان و افسانه‌های تایلندی و افسانه‌هایی که مبداء خارجی دارند ۲- مستندات ۳- داستان‌هایی که شخصیت اصلی آنان کودکانند و هدف کلی آن‌ها، آموزش «خوب بودن» به کودکان است؛ البته «خوب بودن» براساس ارزش‌های تعریف شده در جامعه تایلند.

۳- نشریات کودکان و نوجوانان و هم‌چنین کتاب‌های طنز که در حال حاضر از تیراژ قابل توجهی برخوردارند و در میان مخاطبان رواج دارند.

۴- علایق کودکانی که به دلیل تفاوت‌های سنی، مخاطبان انواع مختلف کتاب‌ها هستند. در مجموع، کودکان دوره ابتدایی قصه‌ها، قصه‌های پریان و ادبیات حماسی و بزرگ‌ترها داستان‌های ماجراجویانه و عاشقانه و مشابه قصه‌های مطلوب زنان خانه‌دار را ترجیح می‌دهند. کتاب‌های دربردارنده داستان‌های سکسی، طنز و کارتون در تمام رده‌های سنی کودکان رواج دارد. علاوه بر رساله‌های کارشناسی ارشد، در نشریه برای کودکان و جوانان تایلندی مقالات، دیدگاه‌ها و نتایج بررسی‌های انجام شده بر کتاب‌ها را چاپ می‌کنند. این نشریات عبارتند از: مجله کتابخانه (Library Journal) و خبرنامه کتابخانه ملی (The national Library Newsletter)

نهادهای سازمان‌های مرتبط با کتاب‌های کودکان و جوانان

علاوه بر دانشگاه یاد شده، سازمان‌ها و نهادهای زیر در زمینه ادبیات کودکان و جوانان فعالیت دارند:

۱- اداره هماهنگی و ارتقای جوانان ملت، زیر نظر نخست‌وزیر که در سال ۱۹۷۸ دائر گردید تا به تشویق آثار برجسته و فعالیت‌های مربوط به جوانان بپردازد؛ از جمله برگزاری مسابقه‌هایی برای کتاب‌های کودکان، اهدای جوایز به برنامه‌های رادیو و تلویزیونی مخصوص کودکان و انتشارات فعال در حوزه کتاب‌های کودکان.

۲- وزارت آموزش و پرورش که از طریق سازمان‌ها و ادارات خود فعالیت می‌کند؛ مانند

که به عنوان دبیرخانه رابط با یونسکو، در خدمت موضوعات مرتبط با کتاب‌های کودکان تایلد است.

یونسکو در زمینه‌های حمایت مالی، آموزشی، کمک هزینه و سرویس به کارشناسان مشاور در ارائه کارگاه‌های تألیف و تصویرگری کتاب‌های کودکان، همکاری می‌کند.

پروژه‌ای جالب براساس تلاش مشترک مرکز توسعه کتاب و وزارت آموزش تایلد و مرکز فرهنگی آسیا در یونسکو توکیو انجام شده است (Asian Co-Publication Program (ACP))

هدف از این پروژه، گسترش همکاری میان کشورهای آسیایی در تولید کتاب‌های تصویری برای کودکان است؛ کتاب‌هایی با کمیت و کیفیت مطلوب و قیمت مناسب برای خریداران که از طریق کتاب، درک دنیای کودکان را ترویج می‌کند. یکی از عناوین انتخابی این پروژه، «خانواده» است. به این ترتیب که تمامی کشورهای عضو، دست نوشته داستانی کوتاه

تحت این عنوان را همراه با تصاویر مربوط به شیوه زندگی در هر کشور، به شورای سردبیری تحویل می‌دهند تا به صورت کتابی منتشر گردد که داستان‌ها و تصاویر خانواده‌های کشورهای مختلف را دربردارد. مخاطبان جوان از طریق این کتاب، فرصت آشنایی وضعیت و شیوه زندگی در کشورهای همسایه خود را می‌یابند.

این نوشته‌ها که به زبان انگلیسی است، به زبان کشورهای مختلف آسیایی و اروپایی ترجمه می‌شود. حاصل این تلاش مشترک، تولید کتاب‌های جالب فراوانی است؛ از جمله داستان‌های عامیانه آسیا (Folk Tales From Asia) و جشن‌ها و قصه‌های آسیای امروزی (Festivals and Stories from Asia Today)

و کتاب‌هایی تصویری هم‌چون دهکده من (My Village)، خانواده من (My Family) و آسیای من (My Asia).

علاوه بر این‌ها، در خود وزارت آموزش نیز کمیته فرهنگی ملی و گروه ارتقای کتاب کودکان، در جهت رشد و گسترش تألیف کتاب‌های جوانان فعالیت دارند. هم‌چنین به آثار برجسته جوایزی داده می‌شود. نویسندگان و تصویرگران کتاب‌های کودک و ناسران، در کنفرانس‌ها، سخنرانی‌ها و سمینارها، با هم دیدار و گفت‌وگو می‌کنند. از دیگر فعالیت‌هایی که در آینده

نزدیک به جریان خواهد افتاد، ترجمه کتاب از زبان‌های خارجی است.

۳- گروه‌ها و انجمن‌های خصوصی نیز در جهت رشد و شکوفایی ادبیات کودک و نوجوان فعال هستند.

آن‌ها به برگزاری کنفرانس‌ها، سمینارها و پروژه‌های تولید کتاب کودکان، توزیع این کتاب‌ها در نواحی روستایی و شاخه‌های کتابخوانی برای کودکان در جوامع محروم می‌پردازند. این گروه‌های خصوصی عبارتند از:

- انجمن کتابخانه‌های تایلد Library Association of Thailand (The Language Association of Thailand) (The and Book Association of Thailand) (The writes Association of Thailand)

- انجمن نویسندگان تایلد children's Group (The Banks)

- بانک‌های تجاری (Commercial CREDA)

- به ویژه انجمن ترویج کتابخوانی کودکان (CREDA) که بخش تایلدی IBBY است.

CREDA با هدف پیشرفت توانایی خواندن در کودکان، با سایر آژانس‌های ملی و بین‌المللی، برای پیشبرد این هدف، همکاری می‌کند. پروژه‌های به انجام رسیده توسط CREDA، شامل تربیت کتابداران برای گسترش سواد در کودکان، سازمان‌دهی پروژه کتابخانه‌های سیار برای استفاده در مدارس روستاهای دورافتاده، تولید کتاب‌هایی به صورت اسلاید برای پخش در سراسر کشور و تأسیس کتابخانه‌های عمومی در مناطق محلی است.

هم‌چنین، برنامه کارگاه‌های ملی، به منظور اطلاع‌رسانی به سازندگان فیلم نیز به جریان افتاده است.

مشکلات در دهه‌های اخیر، تلاش مشترک و همکاری تصویرگران، آژانس‌ها و گروه‌های ترویج کتاب‌های کودکان، موجب افزایش تولیدات منابع خارجی گردیده است. کیفیت کارها نیز رضایت‌بخش است، ولی هنوز مشکلاتی وجود دارد.

در وهله اول، لازم است در کشور تایلد نویسندگانی آموزش دیده و متخصص، در زمینه کودکان و به خصوص برای جوانان، که در حال حاضر می‌توان گفت فاقد آن است، تربیت شوند.

مسئله دیگر آن که تولید کتاب‌های جذاب و با کیفیت، هزینه فراوانی دربردارد. در حالی که

مخاطبان از قدرت خرید نسبتاً محدودی برخوردارند. به خصوص در مناطق دورافتاده کشور که خود والدین در مورد ارزش کتاب‌های غیرتحصیلی، یا آگاهی و شناخت ندارند و یا حتی اگر از مزایای آن اطلاعی هم دارند، فقیرتر از آنند که بودجه خانواده را صرف مطالب خواندنی کودکان‌شان کنند. از هر کتاب به طور معمول ۲ تا ۳ هزار نسخه وجود دارد. در حالی که تعداد کودکان دوره ابتدایی در این کشور، بالغ بر ۵۰۰ هزار نفر است.

سوم این که اکثر کتابخانه‌ها فاقد بخش کودکان هستند. تنها یک کتابخانه در بانکوک وجود دارد که صرفاً برای مخاطبان جوان تأسیس شده و برای استفاده کودکان، افراد شاغل و مشتریان یک بانک تجاری است. بنابراین، کودکان مناطق روستایی در وضعیت بسیار نامطلوبی قرار دارند و بیشتر آنان حتی امکان دسترسی به کتاب و کتابخانه را ندارند.

مشکل آخر در ارتباط با کمبود پژوهش‌ها و دستاوردهای روزآمد، درباره کتاب‌های کودکان است. هیچ اداره‌ای برای ارائه خدمت در زمینه اطلاعات و آرشيو کتاب‌های کودکان و جوانان کشور وجود ندارد. هیچ کتابشناسی کاملی از کتاب‌های کودکان نیست که قابل دسترسی در تمام نقاط کشور باشد.

از سال ۱۹۷۷ تاکنون، فقط سه کتابشناسی مختصر منتشر گردیده است که بخشی از کتاب‌های کودکان را دربردارد.

علاوه بر این‌ها، در خلال سال‌های ۱۹۸۷ - ۱۹۸۰ سه مجموعه منتشر شده است که خلاصه‌ای از کتاب‌های کودکان، به تألیف نویسندگان تایلدی و یا ترجمه از سایر زبان‌ها را ارائه می‌دهد و دو دانشگاه اقدام به پخش آن‌ها می‌کنند. هر مجموعه شامل حدود ۸۰۰ عنوان کتاب است و بخش امور دانشگاهی وزارت آموزش، برای مراسم سال بین‌المللی جوانان در سال ۱۹۸۵، یکی از آن‌ها را توزیع کرد.

دیگر منبع ناچیز اطلاعاتی، جزوه‌ای کوچک است که از سال ۱۹۷۲ هر سال در هفته کتاب ملی (National Book Week) توزیع می‌گردد و فهرست کتاب‌های برنده جوایز از بخش‌های مختلف، در این جزوه‌ها چاپ می‌شود. با این حال، نباید مایوس و ناامید شد.

اخیراً گروهی از مربیان کتابداری دانشگاه چولالانگکورن، به تدوین کتاب‌های کودکان به صورت کامپیوتری و براساس داده‌های روزآمد اقدام کرده‌اند و امید آن می‌رود برای این بخش منحصر به فرد ادبیات، کتابشناسی کامل و رضایت‌بخشی انجام گیرد.